

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

1. Quid de Spe, virtute Theologica, tenendum sit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

peccatis dolere debet, Deum amare, criminum veniam petere: sed hæc efficere nequit, nisi fidei actum eliciat. At verò postquam venia impetrata in Dei gratiam, & amicitiam redijt, interim dum eam seruat, & retinet, minimè obligatur ad actum fidei eliciendum. Nam credendi præceptum est à Deo constitutum, vt præsidium, & remedium ad iustificationem impij; ergo iustitiâ, & gratiâ obtentâ, cessat obligatio præcepti: At ratione spei, pœnitentiæ, vel charitatis aliquando suam vim habet.

Postremò est animaduertendum, inter peccata, quæ contra Fidem admittuntur, connumeratam esse Blasphemiam, siue maledictum in Deum, eo quòd sit crimen, quo aliquid verbis contumeliosis Deo, vel Sanctis cælestis patriæ civibus tribuitur, quod in ipsos minimè quadrat, vel aliquid detrahitur, quod ipsorum est proprium, eisque conveniens. Ex quo colligit S. Thomas 2. 2. q. 13. art. 1. Blasphemiam esse peccatum, quod contra Fidei confessionem perpetratur. At verò nos putamus, blasphemiam in vniuersum Religioni aduersari; quia est peccatum, quo maledicta, & contumeliosa verba in Deum, vel Sanctos in cælo regnantes conijcimus: & ideo de Blasphemia differemus, cum de Religione, & peccatis cum ea pugnantibus infra tractabimus.

IOANNIS AZO-
RII LORCITANI, E SO-
CIIETATE IESV,

INSTITVTIO-
NVM MORALIVM,

LIBER IX.

DE SPE, CHARITATE, ET
Religione in Deum.

CAPVT PRIMVM.

*Quid de Spe, virtute nempe Theolo-
gica tenendum sit.*

PRIMO queritur, Quot modis accipiatur Spes? Respondeo, duobus: Primò, vt pertinet ad appetitum sensus, & sic est affectio quædam animi, qua bona futura, ardua, & difficilia ex certa quadam fiducia cupimur, & expectamus: Vt enim timor, est mali futuri, sic Spes boni futuri expectatio. Altero modo accipitur Spes, vt spectat ad appetitum rationis, quæ est voluntas: & tunc, aut sumitur pro re ipsa, quæ speramus; de qua Apostolus: *Expedites, inquit, beatam spem;* & Spes, quæ videtur, nõ est spes. Aut pro actu sperandi, de quo idem Apostolus: *Spe gaudentes: rursus, Spe salui facti sumus:* Aut pro habitu, quo ad sperandum sumus propensi. Quando est actus voluntatis, accipitur etiam du-

plicitate. Primò, fusiùs, & latius, prout est cuiuslibet boni, siue cælestis, & æterni, siue terreni, & caduci, difficilis, & ardui, & futuri expectatio: Deinde strictius, & presius, vt est desiderium cuiusdam certa fiducia futurorum bonorum, cælestium, & æternorum, videlicet diuinæ gratiæ, & gloriæ, & aliorum, quæ sunt nobis à Deo promissa.

Secundò queritur, An Spes, vt est habitus, sit verè, & propriè virtus? Durandus in 3. dist. 26. q. 1. quemadmodum censet in 3. dist. 23. q. 6. Fidem non esse propriè virtutè: sic etiam nec Spem. Id probat, quia virtus propriè sumpta, afficit hominè, cui inest, simpliciter, eumque ad optimum actum dirigit, ornat, ac perficit: nimirum si est virtus rationis, & mentis, dirigit hominem ad verum, certum, clarum, & euidens: Si est virtus appetitus, ad bonum, quod habetur. At quemadmodum Fides est verè, quod nõ clarè, sed obscure cognoscitur; ita etiam Spes, est boni, quod non habetur: ergo nec Fides, nec Spes sunt virtutes, siue sint à Charitate seuinctæ, quas Theologi informes appellant: siue cum Charitate connexæ, quas virtutes viuas, & formatas vocant. Ait tamen Durandus Spem esse virtutem latè sumptam, vt virtus vocatur, quilibet habitus laudabilis nos ad bonum mouens, ac ducens. Caietanus 2. 2. q. 17. art. 1. existimat Spem sine charitate nõ esse propriè, & simpliciter virtutè, sed cum charitate coniunctâ verè esse, & propriè virtutem. Alij S. Thomæ discipuli cõsentent spem absque charitate esse quidem propriè virtutem; sed non simpliciter, cum charitate tamen esse, & propriè, & simpliciter virtutem: quoniam nulla, inquit, sine charitate potest virtus simpliciter consistere, cum omnium virtutum charitas sit forma, & veluti anima, & vita. Verior tamen est eorum sententia, qui putant Spem esse verè, propriè, & simpliciter virtutem, per suam substantiam, & naturam, siue sit cum charitate sociata, siue ab illa disiuncta: neque enim ad virtutem requiritur, vt hominem referat, & dirigat ad actum simpliciter optimum; sed ad actum optimum, quem potest: Et ideo Fides diuina, est virtus, quia semper est verè: fides humana non item, quia potest esse falsi. Spes quoque diuina, est propriè virtus, quia semper est boni; & quatenus Dei promissis, & eius gratia, & charitate innixa fulcitur, summum bonum, quod sibi propositum habet, & quod cõcupiscit, quod expectat, & in quod intendit, certò consequitur, licet consecutionem eius homo per peccatum impediat. Spes verò humana, actus, vel habitus esse quidem potest, virtus esse non potest; quia nõ semper est boni. Nam malum, quod opinione hominũ putatur bonum, aliquando sperat, nec certò semper suum, quod optat, & expectat bonum, adipiscitur. Charitas autem non est virtutum intrinseca forma, sed extrinseca, quæ facit, vt studia, & opera nostra bona, vitam æternam mereantur.

Tertio queritur, An Spes sit virtus Theologica? Respondeo, eam tribus de causis virtutem Theologicam dici, vt docet Scot. 3. dist. 26. q. 1. *verè Respondeo non omnis.* Primò, quia circa Deum versatur, tanquam circa rem, & materiam sibi proximè obiectam. Deinde, quia Deo innititur tanquam norma, & regula, qua certò dirigitur. Postremò, quia est habitus diuinitus infusus. Virtus igitur

Theolo

Tit. 2.
Rom. 8.
Infrat. 2.
Supra 8.

Theologica intendit in Deum, vt in obiectum, & finem sibi proximè propositum, & vt regulam, qua certò nititur, atque dirigitur, & vt causam sui efficietivam. At verò virtus moris nihil horum habet: nam ipsa etiam religio, quæ circa Deum tanquam rem obiectam vt fieri videtur, non respicit Deum, vt obiectum proximum; sed tantum, vt eum, cui cultum, & honorem debitum deseruit; ita vt eius proximum obiectum sic cultus, & honor, qui Deo Optimo Maximo debetur, & tribuitur. Regula item virtutum moralium, qua dirigitur, non est Deus; sed prudentia, cuius ductu, & præscripto omnes virtutum moralium actiones gubernantur, & referuntur in finem debitum rationi. Nam Castitas, Fortitudo, & Iustitia suas functiones exercent, prout Prudentia præscribit, & præcipit. At Fides diuina credit aliquid, quia est dictum, & patefactum à Deo: Spes expectat bona æterna, & cælestia; quia Deus promissit se ea bene merentibus redditurum: Caritas diligit Deum propter ipsum, amat eum ante, & super omnia, & Proximum propter Deum, vt gratiæ, & gloriæ participem, & simul, quia Deus id voluit. Præterea, virtus moralis exercitatione, & assuetudine comparatur: Virtus Theologica nõ item, neque enim fit, & existit ex nobis; sed diuinitus datur, & in mentem infunditur. Ex quo efficitur, vt scientia theologica, quam hominum magisterio, industria, & labore discimus; virtus theologica non fit: quoniam opera, studio, & exercitatione acquiritur; non diuinitus infunditur: & regula ipsius directrix, præceptrix, & magistra est ratio, & ex ratione argumentum, vnde deducitur. Colligitur etiam, Fidem, Spem, & Charitatem nostris actibus acquisitam, non esse virtutes theologicas: probabile siquidem putamus (vt *tertio lib. cap. 23. q. 6. ar. ad idem*) Ex actibus virtutum in fularum habitus generari, quos scholæ passim acquisitos appellant: qui quidè habitus sunt theologici, quia circa Deum tanquam circa materiam & rem obiectam occupantur: non tamen sunt virtutes theologice, quoniam non infunduntur à Deo.

Quarto queritur, An spes sit virtus theologica, non solum ratione, sed re à Fide, & Charitate distincta. Quidam, vt legimus apud Scot. & Gabr. 3. dist. 26. q. 1. voluere solum ratione differre: ita vt spes sit fides, & charitas aggregatione quadam; quoniam spes desiderat, expectat, & amat bona æterna, quæ credit futura. Putarunt alij spem re esse eandem, quod fides: ratione tamen distingui; perinde, ac si Fides credat generaliter, quicquid est dictum à Deo: Spes credat bona gloriæ à Deo promissa, & iustorum meritis reddenda. Sed hæc omnia temeritate non carent. Altera est sententia communi consensu à Theologis recepta, Fidem, Spem, & Charitatem esse tres virtutes re diuersas, & distinctas, ex re, & materia obiecta, in qua versantur; actione item, & officio, quod præstant, & obeunt, ac facultate, cui insunt. Fides enim in intellectu, siue ratione sedem habet; Spes in voluntate; Caritas in voluntate quidem inhabitat, sed eam spe affectam requirit, & postulat. Fides, est credere: Spei, desiderare, & expectare: Caritas, amare. Præterea, Fides in Deum, tanquam in verum fertur: Spes, tendit quidem in

Deum, sed tanquam nobis bonum: Caritas vero proponit sibi Deum tanquam bonum in ipso, & ex ipso, & propter ipsum.

Quinto queritur, Spes quem ordinem habeat ad Fidem, & Charitatem? Respondeo, vt docent S. Thomas 2. 2. q. 17. art. 7. & 8. & 1. 2. q. 62. art. 4. & Gabriel 3. dist. 26. q. 1. art. 3. dub. 2. eum ordinem habere, quem habent inter se actus, & officia. Nihil boni cupimus, appetimus, & expectamus, nisi prius fuerit mente apprehensum, & cognitum: Vnde origine, & causa, Fides est Spe prior, & anterior; speramus enim bona nobis promissa, & nostris benefactis reddenda: fide verò credimus talia bona esse, & nobis à Diuina bonitate gratuito, & liberaliter promissa, ab eaq; nobis bene merentibus conferenda. Vnde actus fidei esse potest sine actu spei, non è contrario: & actus spei aliquando est absque charitatis opere: sed non contra. Porro spes causa quoque, & origine charitatem antecedit: quia prius Deum, vt bonum nobis optamus; deinde verò eum propter ipsum diligimus. Nec refert, quod fides, spes, & charitas simul aliquando in animum infundantur.

Sexto queritur, Quo pacto per actum spei iustus meritum apud Deum habere queat, cum spes desiderat, & expectet Deum, vt nobis bonum, & commodum, quod est Deum in nos ipsos referre? Respondeo, ipem esse duplicem, Mercenariorum vnam; alteram filiorum, & filialem ideo à Theologis nominatam: Mercenarius enim expectat sui laboris mercedem, & stipendium, nec tam rationem habet eius, qui est mercedem redditurus, quam mercedis sibi reddendæ: hanc etenim, vt scopum, & finem sibi proponit; quia, nisi pactum de eis soluendâ interueniret, minime laboraret. Spes verò filiorum expectat quidem à Deo bona; sed vt à patre recipienda, & proinde ad eum sese conuertit tanquam ad benignum, & munificum bonorum largitorem, & quem, vt datorem boni, quod expectat, amare coeperat, incipit deinde amare propter ipsum. Spes itaque est virtus theologica, non mercenaria; sed talis, qualis est filiorum, quæ fertur in Deum tanquam commodum, & bonum nobis, sed non propter nos tanquam propter vltimum finem; & terminum, licet nec explicitè propter ipsum: quemadmodum honestas appetitur, & diligitur non tanquam vltimus finis, in quem omnia referantur, sed ea ratione, qua honestas est. At virtus, & honestas ipsa sua conditione, & natura implicitè, & tacitè refertur in Deum, quamuis nõ expressè. Sic etiam Spe appetimus, & optamus nobis Deum; sed totum hoc implicitè, & tacitè, licet non explicitè dirigitur, & refertur in Deum.

Septimo queritur, Quare inter virtutes theologicas ponatur spes; cum tamè in moribus nulla specialis virtus constituatur, quæ spes nostras, & desideria, quæ sunt animi perturbationes, moderetur, & frenet? Quidam existimant, inter virtutes morales esse vnam specialem, & certam, quæ circa affectionem animi, nempe spem, versatur, & eam esse magnanimitatem. Sed certè magnanimitatis solum est corrigere, & temperare spes, & desideria rerum magnarum, excellentiarum, & sublimium, ne ea, quæ facultatem, & vim nostrâ superant, & excedunt, immodicè appetamus.

Quare inter virtutes theologicas testè spes ponitur, quia, quæ sperantur à Deo promissa, & reddenda, magna sunt, præclara, & excelsa. Præterea infunditur nobis virtus, ut ea, quia sunt diuinitus promissa, sperem, & expectemus. At verò in moribus eadem virtutes, quæ cæteras animi perturbationes componunt, & sedant, cohibent quoque, & temperant spes nostras futurarum rerum. Non igitur ad id specialis virtus moralis debuit inter cæteras reponi.

Octauo queritur, An spes, quæ charitate caret, & informis à Theologis vocatur, sit speciale Dei donum? Respondeo, esse; sicut etiam Fides à charitate seminata. Quo efficitur, ut quemadmodum nemo absque speciali Dei auxilio, quod voluntatem præuenit, excitat, mouet, & adiuuat, credere potest; sic etiam per solas naturæ vires sperare nequeamus, quæ sunt nobis diuinitus promissa, nisi gratuito Dei munere excitati, moti, & adiuti. Et quatenus præmia nostris bonis operibus, & meritis ex Dei gratia prouenientibus reddenda.

Institis, satis esse, si Dei munere credamus, ea esse à Deo promissa, & bene merentibus suo tempore conferenda. Nam cum primum hæc quispiam crediderit, poterit per se ipsum ea exoptare, & sperare. Respondeo, nequaquam id sufficere, quia sperare nequimus, nisi Deus cogitationem bene sperandi nobis iniecerit, qua excitemur, vocemur, & moueamur: ac rursus nisi post cogitationem iniectam, voluntatem mouendo impulerit, & adiuuerit ad sperandum. Quod est dicere, requiri speciale, & supernaturale Dei auxilium præueniens, quæ est cogitatio bene sperandi voluntatem præcurrens, & quam, Gratiam operantem Augustinus appellare cõsuevit, quia eam efficit Deus in nobis, sine nobis, id est ante nostrum consensum: & præterea auxilium cooperans, sine adiuuans, quæ est gratia, qua voluntas cogitatione excitata, vna cum ipso Deo operante consentit appetendo, & sperando. Porro tum cogitatio bene sperandi, tum auxilium Dei nobiscum operantis in eliciendo consensum, est speciale, & supernaturale, & gratuitum Dei beneficium, & munus; speciale quidem, quia illud his, & non illis hominibus, & quibus vult, & quando vult, dat Deus: supernaturale, quia ex solis naturæ viribus non existit: gratuitum, eò quod nec naturæ, nec personæ debitum sit, & proinde gratis, & liberaliter datum.

Nonò queritur, In quoniam, tanquam in re, & materia obiecta spes veretur? Durand. in 3. dist. 26. q. 2. & in 1. dist. 1. q. 2. cõsult. proximum spei obiectum non esse rem extra nos constitutã, sed actum, quores extra nos sita nobiscum coniungitur. Vnde Deus, inquit, non est spei nostræ proximum obiectum, sed clarus Dei aspectus, quo nos cum eo coniungimur, & copulamur. Nec enim, ait, speramus Deum, sed speramus ipsum clare videre, ac eo frui. Similiter non speramus amicum absentem, sed ipsum videre, alloqui, amplecti, ac eius præsentia oblectari. Cæterum communi, & cõstanti Theologorum cõsensu, eius sententia rejicitur, ut constat ex Caiet. & S. Thom. 2. 2. q. 17. art. 5. & alijs in 3. dist. 26. & in 1. dist. 1. Nam sitis, teste Aristotele lib. 2. de Anima, text. 28. Est Appetitus aquæ frigidæ, & humidæ: fames, cupiditas cibi calidi, & hęc. Porro, qui sitit, non solum optat bibere, sed etiam aquam ipsam: & qui

fame premitur, desiderat non solum edere, sed etiam escã ipsam: & qui amici desiderio tenetur, & cupit ipsum videre, & alloqui, & ipse etiam frui conspectu, & præsentia. Spei igitur proximum, & principale obiectum est Deus ipse, & sunt actus, quibus Deus nobis ipse coniungitur, nimirum actus videndi, amandi Deum, eoque fruendi. Obiecta verò minus principalia sunt cætera omnia, quibus tanquam gradibus quibusdam ad supernam, & cælestem patriã peruenitur; quæ sunt gratia, & virtutes, dona, & auxilia Spiritus sancti: quæ omnia nobis Christi meritis conferuntur.

Decimò queritur, Qua in animi facultate spes inhæreat? Respondeo, in voluntate, quæ est appetitus rationis, cuius est cupere, optare, & expectare bona futura, & absentia.

Vndecimò queritur, quibusnam spes conueniat, & in sit? Respondeo, nec in beatis cæli incolis teste S. Thom. 2. 2. q. 18. ar. 2. neque in ijs, qui sunt perpetuis gehennæ supplicijs deputati, teste eodem S. Thoma 2. 2. q. 18. ar. 3. nec in hæreticis spem inesse. Quo modo etiam Fides eidem non inest. Nam, quum fides sit rei, quæ nec in seipsa, nec per seipsam videtur, Beatis Spiritibus nequit conuenire: ita & spes, quia est boni, quod non habetur, in Beatis habitatoribus cæli non permanet. Ac sicut Fides, vi, & natura sua, ipso actu, quo Deus clarè cernitur à Beatis Spiritibus cessat, ac definit: sic etiam spes, natura, & conditio sua, actu ipso, quo superna felicitas habetur, excluditur, ac omnino finitur. Præterea spe, damnati apud inferos carent, sicuti etiam fide. AT QVÆRES, quoniam pacto in eis spes, & fides intereat? Respondeo, in illi spei actum per contrarium extingui, & deleri: desperant enim beatitudinem, certi omnino de sua infelicitate perpetua. Item, in eis desinere fidem, & spem, ut sunt habitus, & virtutes, quia Deus eas non amplius conleuat. A conferuando verò desistit, quia eas in hac vita infundit, ut earum præsidio credamus, & speremus æterna bona, quæ possumus per Dei gratiam assequi. Qui verò apud inferos torquentur, apti amplius nõ sunt ad superna gaudia consequenda. Dantur igitur ex virtutes, ut huius vitæ præsidia adiumenta, & remedia, ad cælestem beatitudinem per Dei gratiam promerendam, & ex meritis ex diuina gratia profectis obinendam. Obijcies, Beati incolæ cæli sperant, & expectant corporum resurrectionem, vitam, & felicitatem sempiternam: nobis item optant summam beatitudinem, qua ipsi potiùtur, ergo spem retinent. Respondeo, huiusmodi Beatorum desiderium, siue expectationem, non esse actum, opus, vel officium spei virtutis Theologica, ut colligitur ex S. Thom. p. 3. q. 7. art. 4. ad 2. & 2. 2. q. 18. ar. 2. ad 4. quæ circa Deum tanquam proximum obiectum veratur, cuiusmodi hic actus non est: est tamen actus charitatis, ut tradit S. Thom. 2. 2. q. 18. artic. 2. ad 3. quo, & sua corpora, & nos ipsos amant. Eodem modo Christus Dominus dum in terris agebat, sui corporis gloriam exoptabat, nec tamè erat in eo Spes, virtus nepe theologica, ut docet S. Tho. p. 3. q. 7. a. 4. In hæreticis verò spes non manet, quoniam sine fide nõ subsistit spes: eius enim fundamentum est fides, qua tamè hæretici carèt. Perleuat verò spes in ijs, qui post obitum

ignis purgatorij pœnas sustinent, donec plenè mundati in cœlestem hæreditatem admittantur, vt docet apertè S. Thom. 2. 2. q. 18. art. 3. Manet quoque spes in peccatoribus, qui per peccatum à gratia, & charitate exciderunt. **ROGES**, an sit virtutis theologicæ actus, spes illa, qua quis in hac vita exoptat alteri beatitudinem. S. Thom. 2. 2. q. 18. art. 2. ad 3. asserit, eadem virtute spei, qua nobis cupimus, & speramus summam felicitatem, optare nos quoque eandem alijs. Scotus tamen in 3. distin. 26. q. 1. vers. Ad argumenta, ad finem, id videtur negare, quia beati Spiritus nobis exoptant æternam felicitatem; non tamen sibi cum iam illa perfruatur: ergo idem etiã in nobis accidit. Rursum, quia per spem optamus, & expectamus Deum, vt nobis bonum, ergo spes ad bonum nostrum, non ad alterius bonum est. Sed non est, cur negemus, eadem virtute spei, desiderare nos beatitudinem, & nobis, & proximis nostris; sicut eadem charitate, & nos, & proximum amamus.

Duodecimò queritur, An, & quomodo augeatur spes? **Respondeo**, iustos homines spem augere suis actibus; non quod ipsi eius incrementum efficiant; sicut enim spes à solo Deo, vt à causa efficiente existit, ita ab eo duntaxat, vt à causa efficiente augetur: sed quod moueatur, & animam debite, & legitime præparent ad ampliorem, & vberioram spem excipiendam. **QVAERAT ALIQUIS**, an spes peccatorum hominum, in quibus est à charitate seiuncta, suis quoque actibus crescat? ita vt peccatores, quo plures spei actus, aut præparationis eliciunt, eo ampliorem spem mereantur? **Respondeo**, nihil impedire, quin spes, licet informis maior, & cumulatior suis actibus fieri queat: sed per eiusmodi actus id incrementum peccatores non videntur mereri, sed se debite, & legitime præparant, vt in ipsis spes plenior, & vberior Dei munere, & dono fiat.

QVAERITUR, An spes augeatur per quoslibet actus etiam remissiores? **Respondeo**, augeri solum per actus feruentiores, siue intensiores, quia sicut spes non infunditur in mentem, nisi ritè, & legitime præparatam, sic nec maior, & vberior datur spes, nisi homini amplius præparato. Sed anima ritè, & legitime non præparatur, nisi per actus feruentiores, & intensiores spei: quia sicut initio non datur habitus spei, nisi per actum homo præparetur, sic non datur abundantior, & copiosior spes sine maiori animæ præparatione. **SI QVAERAS**, An quemadmodum per actus charitatis remissiores meretur iustus incrementum charitatis, quamuis id confectum non assequatur, sic etiam per actus remissiores spei, mereatur incrementum spei. **Respondeo**, non esse eandem rationem de actibus remissioribus spei, quæ est de actibus remissioribus charitatis; quoniam per actus remissiores charitatis meretur iustus incrementum gloriæ, & proinde incrementum charitatis recipiendum in cælo, si hic non receperit, vbi est charitas permansura: At per actus remissiores spei, meretur iustus gloriæ, & gratiæ incrementum consequendum in cælo: sed cum ibi spes futura non sit, nõ recipiet ibi iustus incrementum spei, recipiet tamen in hac vita, cum se in spei actibus feruentioribus exeruerit; fecus incrementum spei non consequetur: **Dices**, cum spes auge-

tur per actus intensiores, crescit ne eadem iuxta excessum actuum, an verò iuxta totam magnitudinem actuum? **Respondeo**, ipsam augeri iuxta excessum, verbi gratia, spes erat magna quatuor partibus; actus etiam spei habet item sex magnitudinis partes, crescit tunc spes, & fit magna solum sex partibus, quæ erat antea quatuor partium.

Decimotertio queritur, An spes per desperationem, tanquã per causam, vi, & natura sua contrariam expellatur ab homine, & pereat: An verò merito tantum? **Respondeo**, inter omnes quidem conuenire, spem per desperationem excludi, eijci, & interire: sunt tamen, qui sentiant, per desperationem extrudi, tanquã per formam suam vi, & virtute contrariam. Quod ea ratione confirmant, quia contrarium vi sui contrarij perit, & extinguitur. Sunt enim contrariæ formæ sibi inuicem per naturam inimicæ, & aduersæ. Deinde, quia si meritò, non natura spem desperatio deleat, ac tolleret, alia quoque peccata eam nobis auferrent, ac penitus perderent. Si quis enim in desperationem alios adduceret, spem ipsam mereretur amittere. Alij censent, spem per desperationem eijci ab homine, merito, non vi, & natura: quod ratione comprobant, quoniam spes, est habitus supernaturalis, qui à solo Deo fit, infunditur, existit, conseruatur, & pendet; ergo nulla vi naturali interire potest.

Mihi probabilius videtur, spem per desperationem nõ meritò tantum; sed etiam natura tanquam per formam sibi contrariam tolli, & extingui; quoniam per eam tanquam per actum contrarium expellitur.

Obijcies, Si spes natura sua per desperationem tolleretur, ac periret, pariter interire, quando quis incicèter desperaret futuræ vitæ gaudia: quæ enim se sua natura euertunt, & perimunt, eius conditionis, & naturæ sunt; vt qui vnum per obliuionem, & ignorantiam inducit, reliquum continuo extrudat necessario: qualia sunt calor, & frigus; candidum, & nigrum; siccum, & humidum; graue, & leue; durum, & molle; asperum, & leue. **Respondeo**, desperationem, spei esse contrariam dupliciter: Aut enim desperatio comparatur cum actu sperandi, aut cum spe virtute theologica. Si cum actu sperandi conferatur, eum omnino tollit: nam, eo ipso, quod quis desperat aliquid, sperandi actum circa illud nõ elicit, nec præstat. Nec refert, si desperatio sit actus, qui ex naturæ viribus existat; actus vero sperandi sit actus supernaturalis, hoc est, specialis, & supernaturali Dei auxilio elicitus: nam, hoc ipso, quod desperas, actum sperandi non elicis, siue naturalem, siue supernaturalem. Si desperatio cõferatur cum virtute theologica spei, tunc nõ est illi cõtraria, vt est actus solum naturaliter elicitus, sed vt est actus quem scicenter, & spontè quis elicit, & præstat. In physicis, & in ijs, quæ natura cõstant, formæ sunt sibi inuicem contrariæ natura, non voluntate: at in moribus, & rebus supernaturalibus formæ nõ sunt sibi contrariæ, & aduersæ, nisi voluntariæ sint. Fides voluntatem requirit, sic etiam hæresis: spes absq; volutate non cõstat; ita etiã desperatio quæ cum spe pugnat, nõ nisi voluntaria est, & libera: quoniam spes est virtus, desperatio viciu, & peccatum, sed peccatum non est, nisi voluntarium fit.

Ad argumentum verò aliorum respondeo: Spem esse desperationi cōtrariam, non quatenus spes est qualitas quædam supernaturalis in mentem diuinitus infusa, sed vt est habitus quidam ad sperandum datus: & dicimus spem per desperationem excludi, non tanquam per causam, quæ vim suam, & potestatem in spem ipsam exercent: sed tanquam per actum pugnantem cum actu sperandi, ad quem datur spes. Deus igitur spem admittit, cum quis desperat, non solum quia is, qui desperat, id mereatur, sed etiam quia eliciat actum pugnantem cum actu sperandi; ad quem actum, spem dederat Deus.

Cap. II.

De peccatis, quæ contra Spem committuntur.

PRIMO queritur, Quo pacto Spei, Timor Domini opponatur? Respondeo, ita opponi, quod Spes est boni futuri, magni, & ardui: Timor verò est mali futuri probabiliter impendentis, & quod putamus ægrè, ac difficilè posse nos euadere, subterfugere, & vincere. Deinde, spe animus dilatur, nam desiderio se fundit, expandit, ac porrigit. Timore verò concussus contrahitur, confringitur, cōprimitur. Timor igitur opponitur Spei, & ratione rei obiectæ, & ratione actuum contrariorum, & effectuum.

Secundo queritur, Quid in sacris literis Timor Domini significet; præsertim cum dicitur Proverb. i. Timor Domini, principium sapientiæ: & Prouer. 9. Principium sapientiæ, timor Domini. Psalm. 111. Initium sapientiæ timor Domini. Eccles. 1. Timor Domini expellit peccatum. Iob quoque 28. Ecce, timor Domini, ipsa est sapientiæ. Item Ecclesiastici 1. Plenitudo sapientiæ est timere Deum, & corona sapientiæ timor Domini, & sapientiæ disciplina timor Domini. Item cap. 19. eiusdem libri Omnis sapientiæ timor Domini. Vnde eiusmodi loci, quibusdam ingerunt difficultatem, quoniam potius è contrario sapientiæ est initium timoris Dei. Sapientiæ enim est cognitio ex fide progenita, & Fides docet, quo modo Deum timeri oporteat. Sed respondet S. Thomas 2. 2. q. 19. ar. 7. Initium sapientiæ esse timorem Dei, non quod ex timore Dei sapientiæ generetur, & existat, cum potius contra fiat, sed quod primus Sapientiæ effectus sit timor Dei. Ita vt sensus sit: Initium sapientiæ, hoc est, Primū quod incipit in nobis operari vera Dei cognitio, est Deum timere: vel, Primū legis, & Sapientiæ præceptum est de timore Dei.

Cæterum annotandum est his locis, & toto libro Sapientiæ accipi sapientiā non pro nuda, & simplici Dei cognitione, sed pro ea, quæ est cum bono voluntatis affectu, studijs, & operibus coniuncta. Rursus, Timor Dei sæpè in sacris literis sumitur, non pro metu mali futuri, quo animus percussus, curis, & molestijs anxio, & sollicitè vexatur, ac præmitur; sed pro reuerentiā, pietate, & religione in Deum, qua quis summam Dei Maiestatem sibi ante oculos ponens, veneratur, & suspicit, sese illi intimo ex corde subiiciens, & in omnibus morem gerere studens. Vnde LXX. Timorem Domini aliquando vertunt & reuerentiam, id est, Dei pietatem. Sensus igitur scripturæ citatæ est: Initium sapiendi, & bene agendi, est vera pie-

tas, & religio in Deum: siue, Ad sapientiā vera viā, est pietas in Deum, sic etiam Psalm. 18. Timor, ait Propheta, Domini sanctus permanset in sacrum saculi: quasi dicat, Pietas, & religio in Deum, est munda, & sancta, & quæ perpetuo in ipsis Beatorum spirituum mentibus permanet. Et hoc modo sumitur etiam Timor Domini, quem sacra litera Christo tribuunt, & Beatis cæli habitatoribus. Nec enim Beati illi Spiritus, ac cælestis Patris ciues, cum Deum diligant necessario, peccare amplius, aut mali aliquid pati vllatenus queunt, nec à felicitàte, quam sunt consecuti, decidere, & proinde mala propriè non timent, reuerentur tamen Deum, vt summum rerum omnium Dominum, Imperatorem, ac Principem immensæ Maiestatis, & potestatis; cui se suppliciter submitunt, parati ad parendum in omnibus.

Tertio queritur, Quotuplex timor à Theologis constituatur? Respondeo cum S. Thomas 2. 2. q. 19. ar. 2. triplicem constitui: Primus, est Timor filiorum: Secundus, seruorum: Tertius, mundanorum hominum. Quos timores S. Thomas ita distinguit, ac finit. Timor filiorum est, quo quis timeat malum culpæ, ne Deum communem parentem offendat, iniuriam boni filij, qui times patri penitus displicere. Timor seruorum est, quo quis metu gehennæ a peccato deterretur, iniuriam seruorum, qui metu verberum, ac pæne formidare oderunt peccatum factitare. Mundanorum verò timor est, quo quis, ne subeat ignominiam, & dedecus, ne infamiam contrahat, aut ne sustinere cogatur corporis dolores, vel ne bonorum iustorum faciat, virtutis officium more mundanorum hominum prætermissit, ac negligit. Durandus in 3. dist. 34. q. 4. & 5. aliter philosophatur. Timor, inquit, filiorum est, quo quis times cælestem beatitudinem amittere, in modum filij, verentis patrem à se abalienari, aut se à paterna præsentia distungi. Timores verò alios definit, vt S. Thomas, à quo in primo timore definiendo differt, quod timor, inquit, non est peccati, quod quia propria voluntate contrahitur, non propriè timeatur: timeamus enim mala, quæ nobis impendent, & quæ non nisi cum difficultate, & labore possumus deuitare, non ea, quæ liberum est nobis propulsare, si velimus. Et ideo colligit Durandus, omnem timorem versari circa malum pœnæ. At verò cum S. Thomas docet, Timorem filiorum esse peccati metū, nomine peccati non intelligit id, quod scilicet, & de industria committitur, sed quod infirmitate naturæ, vel per ignorantiam, vel operæ dignitatis, vel improborum hominū hortatu, prece, suasionem, & impulsu committitur. Timore igitur filiorum timeamus quoslibet peccati occasiones, quibus ad peccandum allicimur, mouemur, & fletemur.

Quarto queritur, An timor seruorum sit ex suo genere & natura malus? Respondeo, cum S. Thomas 2. 2. q. 19. ar. 4. nequaquam: neque enim iustus peccat, cum gehennæ supplicia veritus, sese in virtutis officio continet. Est enim rationi consentaneum, vt cruciatus naturæ aduersos & noxios formidemus, & quantum possumus euitemus, ac fugiamus. Nec, quia huiusmodi timor est seruorum & peccatorum hominum, continuè efficitur, vt sit malus, & vitiosus. Nihilominus, cū hic timor id habet ex parte rei obiectæ, quod est proprium tantummodo seruorum, tunc ratione circumstantiæ adiunctæ, malus est: vt cum quis à peccato se

continet,